

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈЕ МИЛАН САВИЋ.

БРОЈ 43.

У НОВОМ САДУ 24. ОКТОБРА 1885.

ГОД. I.

МЛАДИ МРНАР.

(БАЛАДА.)

ам на крили, посред ноћи,
Мрнар млади санак снови,
Од мјесеца обасјана
Будна глава му почива.

Свуд је силно море тихо,
Али момку санак није:
Јуче мајку он остави
Па већ у сну сузе лије.

Негда ј' снивђ бурна мора,
Ту — мишљаше — биће раја!
Али данас чезне само
За покојем завичаја.

И у санку у немирном
Иште спомен родног жала;
Ал обзорје свуд је пусто,
Свуд је покој изнад вала.

Обзорје је свуда пусто,
Али момак нешто чује,
Чује неки танки гласак,
Што се њему приближује.

Мисли момак: ко се њега
Посред мора сјећа саде?
Ох! мајчини то су гласи,
Што му тјеше љуте јаде.

Мајку чује и сестрицу
И вечерње свето звоно;
Он се тјеши, он је весђ,
Он смирује срце бђно.

Блажен слуша; ал с таласа
Устаде му слика мила;
К њему оде, па му тако
Поморчица збори вила:

„Ох, залуду, момче, слушај,
Тебе младо срце бара;
Није оно, момче, пјесма,
Што ти пјева мајка стара;

„Н'јесу оно, што ти чујеш,
Твој' домаћи знани гласи;
То је наша пјесма лака
Што се шири по таласи;

„А што чујеш на сумраку
То вечерње свето звоно,
Што те зове да се молиш,
Да утјешиш срце бђно,

„То су морске б'јеле шкољке,
Ми с' играмо с њима виле.
Бл'једо д'јете, ми смо тебе
Љуто данас превариле!

„Та не плачи, та не плачи,
Још ти може добра бити;
Хоћеш ли се својој мајци,
Својој кући повратити?

„Хоћеш ли се, млади момче,
Нагледати тихог раја?
К мени дођи да т' однесем
Там' у крило завичаја!“ —

Једва момак р'јечи чуо,
Брзо к вили скокну таде...
Оде санак: у вал црни
Тужно д'јете доље паде!

* * *

Сунце сјаје; једно тјело
Посред пуста мора плива;
Модри вал му косу глади,
Бл'једо лице му умива.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Око њега све је пусто,
Али нешто чујеш само,
Кô плач да је са обзорја
Једне старе мајке тамо.

Ма кад нојца изнад мора
Своја мирна шири крила.
Младом момку чело љуби
Поморчица росна вила;

А дању му раку справља,
Кораљем му раку кити;
У кораљ ће сутра вила
Бл'једог момка сахранити.

Јосип Берса.

УСПОМЕНА.

ПРИПОВЕТКА ИЗ ЖИВОТА.
НАПИСАЛА МИЛЕВА СИМИЋА.

(Наставак.)

 Едва сам чекала да осване сутрашњи дан. Испало ми је лепо за руком — Ели сам отишла сама. У једном куту њене собе биле су смештене две мале наслоњаче. Седосмо и наш разговор се започе.

„Пређимо на ствар“ рекох између осталога Ели, „време лети, ко зна неће ли ко наићи да нам смета.“

„Ја сам већ у напред знала, да ћеш ти рећи да не мариш за Александра, ал ми се чинило да ћу те тим испитивањем нагонити да ми признаш за кога мариш.“ Рече она, смешећи се, „признај дакле сад, та ја сам то и тако већ погодила.“

„Мислиш?“

„Не да мислим, већ ја сам сасвим уверена.“ Ја је ухватим за руку, а њој се учини као да сам је хтела прекинути у говору.

„Ако нећеш да говорим“ — започе.

„Говори само, ја те молим.“

„Па јел да си заволела некога из нашег круга?“

Ја покријем лице рукама, а главом климнем, за знак да одобравам.

„Па видиш, ја сам уверена да би тај делија био најсрећнији, кад би се ти хтела удати за њега. Да, он ме је чак замолио, да те питам како ти о њему мислиш, па би те он онда одма запресио у г. Н.“

„Он, он сам ти је то рекао?“ Упитам ја, а осећам како ми је час зима час врућина.

„Он сам. Та ја сам већ одавно опазила, да он тебе лепо гледа, ал с тобом враже мали нисам била на чисто. Ал сад, сад знам на чему сам.“

„А кад си ти с њиме о томе последњи пут говорила?“

„Синоћ. Питао ме је дал' му већ могу дати

извесна одговора. Ал то ме је питао пре но што ћеш се ти онако нагло уклонити, да ме је питао после тога, е онда знам шта би му рекла.“

„Како само ја нисам опазила, да си се ти с њиме разговарала. То ми је баш чудо, а ја сам била непрестано у соби.“

„То не знам. Ал сад све једно. Него де се ти промисли шта да ја њему кажем.“

„Мени је некако тешко да о томе говорим. Ја ћу теби да кажем да га волем. Волем га као моју душу, и велим ти да би свисла, ако ујак неби хтео пристати на то да се ми узмемо.“

„Боже мој, како можеш тако шта и помислити. Та он те воле као своје дете и радоваће се, што си ти срећна.“

„А тетка Н. шта ће она рећи?“

„Она ће бити уз свога мужа, о томе можеш бити уверена. Не мучи себе бадава којекаквим сумњичењем. Па онда треба да знаш да је Макс Р. тако ваљан човек, да против њега не може ујак имати баш ништа.“

„Шта велиш?“ Рекох упрепашћена Макс Р., шта мислиш ти с Максом?“

„Па шта ти је опет сад, како можеш да се шалиш и у тако озбиљним тренутцима.“

„Не, не ја се нешалим, ја најозбиљније питам шта ти мислиш са Максом?“

„Мислим оно што јесте, да Макс воле тебе, а ти Макса. Но јел ти сад јасно.“

Ја скочим са столице, и почнем се на глас смејати. „Макс, дакле ти мислиш да ја волем Макса, лепе ствари: Добро што му ништа ниси рекла.“ Даље нисам могла, јер и ове речи прекидала сам смејањем.

„Бог с тобом девојко, а шта ти је опет сад.“

„Та море ја теби треба тако да кажем. Дакле ти мислиш да ја волем Макса?“

„Па да кога?“

Ја се поново почнем смејати, приђем јој ближе, загрлим је и рекох: „Не душице онај кога ја водем не зове се Макс Р.“

„Него?“

„Хенрик Н.“ Рекох и побегнем из собе.

Кад сам после неколико минута опет ушла унутра, нашла сам Елу у врло чудноватом положају. Руке су јој биле отпуштене нуз столицу, а глава клонула на груди. Приђем јој ближе, ал не мало се зачудим кад видех, да су јој очи затворене. Ухватим је за руку. Ху, и сад се грозим кад се сетим како је била хладна. У страху цикнем. На моју вику дотрча њена јадна мати у собу.

„Воде, воде, викну поплашена старица.“ Истрчах као без душе, и у тренутку се вратих са чашом воде.

Госпођа Т. узе воду и попрска њоме оне-свешћену Елу. Кад ова дође себи, одведемо је полако дивану, и сместимо је да легне. А она сиротица чинила је све што јој ми рекосмо, премири се и нама се учини као да заспа.

„О боже“, говорила ми је гђа Т. већ сам мислила да јој се та проклета боља неће ни повратити, — Ела је патила од грчева у срцу, „јер ето је већ готово по године, како је била мирна, па сад ето опет.“ Рече и убриса сузе.

„Молим вас дете моје, реците Ани — мислила је служавку, да оде по лечника К.“

„Хоћу гђо, с драге воље, ал то ћу учинити нуз пут, јер и тако морам одма кући.“

„Реците ми само, кад је осетила Ела да јој је позлило, да знам лечнику дати извешћа.“

„Ја управо и не знам, јер ми смо се разговарале, па ја онда изађем на поље, кад сам се вратила, нашла сам је онаку, какву сте је затекли ви, кад сте на моју вику ушли у собу.“

„Тако је обично било увек. Буде са свим весела, па јој на мах позли. Ал молим вас похитајте Ани нека се и она пожури.“

Све то изговорила је тихо, готово нечујно, јер се бојала да не пробуди спаваћиву Елу.

Обећала сам јој да ћу отићи сама по лечника, јер је исти становао крај нас, пољубим је у руку, осврнем се још једном на Елу, па одох да испуним своје обећање.

Дошав кући, рекох мојима шта је било с Елом, а Хенрик оде одма тамо, не би ли као што рече тамо затекао лечника К. кога сам ја тамо послала.

Сутра дан хтела сам са мојима да одем Ели, али нам је Хенрик строго забранио, рече да су он и лечник К. закључали, да Ела бар две не-

деље не сме примати посете, јер мора бити мирна, несме говорити и т. д.

Нама је то било врло противно. Ал смо виделе да је Хенрик у тај мах говорио као лечник, а не као Хенрик, и тиме смо се морале задовољити.

Ела се била баш озбиљно поболела, и једва је лечнику К. и Хенрику пошло за руком, да је после шест недеља подигну из болесничке постеље. Она се предигла, али је непрестано била слабуњава, тако, да смо се ми већ почеле бојати, да неће никада ни оздравити. Најпоследње јој леџници препоруче да треба да промене ваздух, и послаше је у неко купатило.

Дуго нисмо чули шта је с њом, и тек после две недеље када је једном Хенрик морао неким послом ићи у исто купатило где је била она, донео нам је од ње поздрав, и радосну вест да се она приметно опоравља.

* * *

Било је некако баш на по године иза тог случаја, да је брат мога старатеља, који је живио у неком малом сеоцету близу нашег места — удавао ћер. Шта је било природније, него да ми идемо у сватове. Већ у напред смо се радовали како ћемо лепо провести. Жалиле смо само, што то наше весеље нећемо моћи делити са Елом. Она се до душе из купатила вратила прилично оснажена, али се тек на њој опајало да није потпуно здрава. Ни пре није тражила друга друштва, осим нашег ал од кад се вратила из купатила, готово је и нас избегавала. Све наше молбе да и она иде с нама у сватове, беху узалуд — она остаде при својој.

Освану и тај давно очекивани сватовски дан, и у кратко да вам кажем, ми смо га провели весело, како се само може замислити. Играло се на сву меру, све до ноћи.

Када се већ почео хватати сутон, предложи неко из друштва, да идемо иза села, да се мало по хладовини прођемо.

Тај предлог би усвојен и ми се кренусмо.

Пре но што ћемо поћи, зовну ме Хенрик, и рече ми да би хтео самном ићи, јер вели хоће самном нешто да се разговара. То ме је изненадило, јер он у последње време, не само да је самном мало говорио, већ готово ме је избегавао. Мени је то било јако тешко, ал сам се упела из све снаге, да изгледа као да је то мени свеједно.

Ја дакле застанем од друштва, што ми у тој светској гунгули није било тешко, и таман хте-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дох изаћи из дворашта да потражим Хенрика, кад га угледах где ме већ чека.

Неко време смо ишли једно уз друго, а нико од нас не рече ни речи. Зашто је он ћутао, то не знам. Ја, ја нисам хтела да говорим.

Друштво је већ прилично испредњачило, а ми стигосмо баш спрам неког ниског гранатог дрвета. Око нас је била тишина, а иза облака почео се блистати месец. Хенрик застаде. „Стани“ рече тихо, „ово је згодно место.“ Ја застала па га гледам зачуђено, па кад он заћута, а мени се учини да ће чак он чути, како ми срце бије.

„Јеси ли ти приметила да сам ја од неког времена друкчији него што сам био?“ Рећи ће он.

Хтела сам да лажем, али се нехотице отрже са мојих усана „јесам.“

„Па видиш то није без узрока.“

Ја ћутим и даље.

„Зар теби никад није пало на ум, да испитујеш за тај узрок?“ Настави он.

„Јесте, ал нисам хтела да питам.“ Одговорим искрено.

„Лепо је од тебе што си то признала. Зато ћу ти сада ја сам рећи шта је томе узрок.“

Ја осећам како дрхћем, ал усне ми се не расклапају.

„Хоћеш ли хтети тако искрено одговарати и даље, као што си почела?“

Једва могох рећи „хоћу.“

„Ти ме волеш као брата, је ли?“

„Да.“

„А би ли ти могла мене и друкчије волети?“

„Хенриче!“

Он пружи руке према мени па рече:

„Изабела, хоћеш ли бити моја?“

„За неко време стојала сам као окамењена, па онда ми се учини као да се све окреће око мене. Он мора да је видио шта се самном збива, па ме прихвати. Не знам шта ми је било у тај мах, доста да ми је глава клонула на његове груди. Он је прихвати, а ја осетим да му је рука хладна као лед. Брзо се отргнух од њега погледам га, па онда покрив лице рукама.“

„Знаш ли шта сам те мало час питао?“ Чујем где он шапуће.

„Знам.“

„Па јел' да ћеш бити моја?“

„Хоћу.“

Учини ми се као да ће ме опет привући себи, узев га за руке погледам му у очи па рекох:

„Хенриче, волеш ли ти мене?“

„Водем те, водем те“ понављао је он ал некако чудновато, промукло, и у тренутку приђе ми ближе а ја осетих његове вреле усне на моме челу. Цикнем, ал сам у тај мах чула где он рече:

„Опрости Ела.“

Ја га зачуђено погледам.

„Опрости ми, рече он и пољуби ме у руку.“

„Што си мало час спомињао Елу?“

„Елу, Елу,“ рече он гласно, ал промукло као и пре. „Шта ти пада на ум. Тебе, тебе сам споменуо, ти можда ниси добро чула, ја сам чини ми се реко: опрости Изабела. Рече он доста збуњено. Мени је та његова забуна годила, па како онда да му не опростим.“

„Па јел да ћеш ми опростити?“

Место одговора пружим му своје обе руке.

„Јел, ти си сад мој и нико ми те неће отети?“

„Нико.“ Рече а ја чујем како дубоко уздахну.

„А ујак, а тетка?“ Додам поплашено.

„Они ће нас дочекати раширеним рукама.“

Подвикну он да сам се ја готово поплашила.

У тај мах зачу се неки жагор. Наше се друштво враћало натраг.

„Нећемо им ништа сада признати.“ Рекох брзо.

„Данас не, већ док одемо кући. Је ли?“

„Како ти хоћеш. Ал сад хајдмо пред њих завршим, да нас не затеку овде.“

Упутисмо се њима на сусрет. Сви они и све што је око мене, све ми је било лепше дивније. Ја сам била потпуно срећна и једва сам чекала да дођем кући, да приповедам Ели о овим тако слатким тренутцима.

Стигли смо сватовској кући, таман кад је требало да седнемо за вечеру. За дивно чудо нико нас из друштва не запита, зашто смо ми заостали. Мора да се сваки добро провађао. По вечери се поново веселило. Ја не само да сам много играла, или била преко мере добре воље, већ готово рећи била сам раскалашна; а кад је још Хенрик самном играо, чинило ми се да ћу с њиме у небо полетити.

Мислили смо да ћемо поћи кући сутра дан зором, ал како је сутра дан осванула киша, останемо где смо били, и тек трећи дан вратимо се кући.

* * *

Што да одуговлачим. Рећи ћу вам одма да сам се на три недеље иза тога удала за Хенрика. Крај најбоље воље не умем вам описати срећу, у којој сам плувала прве године свог брач-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ног живота. Мој Хенрик ми је тако угађао, као да је са лика ми читао шта сам желела. У кратко: ја би свакој невестици желела да се осећа тако задовољна, тако весела, као што сам била ја за ту годину дана. Па видите и данас, после толиких јада, кад се сетим тога доба, немогу судбини ништа да пребацујем, — чини ми се да смо са оном годином измирени. Ал та година прохујала је брзо, врло брзо — уздахну приповедачица, мало заћута, па онда настави:

„Жао ми је било само што Ела није била у нашим сватовима. Ал како је она још увек била слаба, стараше се њени да је мало разоноде, и послаше је неким рођацима у госте. Онда је изгледало да се ми нећемо тако брзо венчати, и сви смо се надали, да ће се она до наших сватова вратити. Ал баш некако пред сватове, позли њој поново, те тако јој лечници нису дозволили да се креће на пут, ма да је она — као што ми је писала, све и сва употребила да их на то приволе. Ал лечници су знали шта чине, јер готово се и година навршила, када се Ела толико опоравила, да се могла вратити кући.

За све време, док је Ела била у гостима, нас две смо дописивале. Ја нисам могла доста да се нахвалим, како сам срећна, а она је мене непрестано уверавала, како се радује што сам ја задовољна.

Ал — као што рекох, након године дана, изгледало је као да луч моје среће почиње да тавни. Чинило ми се као да је Хенрик према мени почео да хладни. Често је бивао зловољан, и све ме је нешто ређе водио собом у друштва и на забаве.

С почетка сам мислила, да сам му свакад у таким приликама што скривила, ал доцније сам се уверила, да је често бивао нерасположен и онда, кад није имао никаква узрока. Мене је то болело, па му једном пребацам, да ми се чини да он мене мање воле. Тада ме он пољуби у чело и рече: „ја сам мислио, да сам

моју женицу потпуно уверио колико ми вреди, па није нужно да то уверавање понављам сваки дан.“ И после тога био је према мени тако њежан, као у првим данима. Ил се мени можда то само чинило, јер у то доба постигла ме је велика несрећа. А, кажем вам, на кога једаред најђе невоља, тога баш тако лако не напушта. У то време био је мој брат у Б. у школи, и једног дана донеше га болног преболног кући; тако, да је после неколико дана бољи и подлегао. Кад сам и њега сахранила, осећала сам још више да ми је потребна Хенрикова њежност, а он као да ме је разумео, био је према мени пажљивији. Ал то је трајало за мало, па се опет настави стара песма.

За време жалости, разуме се да никуд нисам ишла осим Ели, која због своје болести није ни излазила из куће, и ујаковима код којих се за то време кућа сасвим изменила. Две млађе ћери удао је ујак за врло ваљане људе у Т., и тако су у кући живили ујак, жена му и моја најстарија заова, која се никад није удавала. Па и сам свекар мој постао је сасвим други човек, ћуталица до крајности, а тога није било, ко би њега могао наговорити да иде куд у друштво. Чим би дошао из своје званичне писарнице, ушао би у своју собу, и ту би се ваздан шетао горе доле. Најпосле је и са својима говорио све мање и мање, а на њему се видело да је нерасположен, и да приметно слаби; тако, да га је једном моја свекрва узела пред-а-се, и преклињала га да јој каже шта је узрок, што се он тако променуо, јер је мислила да му прети какав малер у звању, ил иначе због каквих материјалних околности.

Он је до душе потпуно уверио, да је њена брига неоснована, ал је и даље остао суморан и ћутљив.

Тако је пролазио дан за даном. Више пута сам са Хенриком говорила о њему, ал ни он није умео да погоди шта је прави узрок ујакове суморности.

(Наставиће се.)

НА ПРАГУ ЖИВОТА.

НА ПИСАО А. МИХАЈЛОВ.

ПРОЛОГ РОМАНУ.

(Наставак.)

ин начне приповиједати. У ђимнасији је била буна. Узбунили се против предавача, који је неправедно и осорно с њим, т. ј. с Михајлом Боготинскијем, поступио.

— Реците, мајчин господићу! упадне му мати у ријеч. — Нема шта јести, а он се истиче! Зло сте прошли, видите-ли!

Он није буне запођено, него се њега ради за-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

пођела. Није подговарао, да за-њ интервенују; али су сви до једног улегли у то.

— Бесмислица је то, без заступника би пропао, упадне мати.

Ученици су већ од давно били кивни на тог предавача, и добро им је тај случај дошао. Мало кад, да нијесу чинили грубости с њим за вријеме предавања; гдје су само могли, правили су скандале. Он, Михајило Богодатски, није с њима бивао.

— Још је фалило само то, да си и сам био разбојником! промрља мати.

— Ну, кад је ствар дошла до рјешавања, потегну и њега на испит и позову га, да изда коловође. Управа је претпостављала, да он зна све; јер се њега ради и изродило.

— И нашли су, што ће питати! мрмљала је мати.

Али он их није издао, није их могао издати, ма да им је имена свима појединце знао. Ну за то су га и искључили с мјеста са још трема ђимназијалцима. Да је издао другове, — не би ни онда било боље: другови му не би дали живјети, да, за то га и би ваљало жива сахранити.

— Усмртници, разбојници! Пуштају људе по свијету! У другога комадића хљеба нема, а они га добивају! читала је мати и љуто је плакала.

Син зачу шуштање и подигну главу. На кухињском вратима стајао му је отац. Сув, намрштен, с плетенијем власима у кичу, у измашћеној нанкинговој хаљини испод мантије, — старац се загледао кроз наочаре, које је спустио на врх носа, у свог сина. Син јурну к њему. Отац га благослови, метне му руку на уста, а затијем га загрли.

— Пјешке си дошао?

— Гдје пјешнице, гдје с колијама, одговори син.

— Да, да, с колијама... Народ свагда помаже, зове к себи... Трудни су то путеви сада. А ти још ни ио данас нијеси?

Старац се обрне к жени.

— Деде ти, мамице, нек се нађе што гођ, рече.

Она, баш увјерена, да у ње нема материнског осјећаја, на једном се збуни, и стане тамо-амо ходати по кухињи.

— Таки, таки, оче! одговори. — Њека туга је обузе! Као да је ножем по срцу ударило... И сама је била, као без главе.

Муж јој ништа не одговори, него се окрену к сину.

— Јеси-ли ти чуо, оче? запита син.

— Чуо сам, чуо! Све је воља божја! Јасно је, да чаша биједе и невоље јеш није пуна.

Старац је изгледао миран, несмућен. Отац и

син уђу у собу. Син стане скидати полован горњи капут, и нехотице погледа у наоколо. Ту је све било по старом. Ту је постављени тешки намештај од црвеног дрвета са окрњеним, коластијем ситанцетом, тврдијем, као опека, полицама; ту црвен вунен стоњак на испараном столу пред диваном; пред иконом сточић са свештенијем књигама у корицама од коже; лампе пред иконама опрате за суботу; патоси у свијем дијеловима соба престрти грубијем, пртенијем ћилимовима. На прозорима то „лековито“ цвијеће. Лонци с иљем — то помаже од ухобоље, кад се откине лист и привије на ухо; алоје то је од лијека, кад се посијечеш, те се привије на рану; обична паприка — у вотци помаже од стомака; „мошкатна ружа“ — веле, мољац тамо не ће, гдје се та трава држи. На стијени између прозора је огледало, које је увеличавало предмете, тако да је свако лице, које се у њем огледало, изгледало исклибљено, развученог осмјеха, и свака фигура некако збекнута и разбрекнута. На свему је ударен печат пуне сиротиње, као да се стиди своје неприкладности и као да жели, да стане пред спољашњима у умавеном, преобученом одијелу. За њеколико минута унесе планинка у собу јело: хљеба, јаја, скорупа и варенике.

— Поткријени се с пута. Није то шала, колико си ти врста превалио, рече отац и сједе за сто.

Син се примакне к јелу.

— Немој се жалостити, Мишо, на матер и немој је о-уђивати, рече тихо старац. — Наљутила се у господарству. Рекао бих, да је таково газдинство ништавило, а човјек се у њем љути. Као што руке у домаћем послу охрпавае и огрубе, тако и у газдинству душу жуђе сви ти измети и бриге. Љутиш се ту на несташнице, тамо хоћеш да исцјењкаш сувишну парицу, на трећем мјесту са малаксалости хоћеш просто да срце своје искинеш. Тешки су то гријеси и претешки!

— На шта ћу ја... ја знам, одговори син, погнувши главу.

Тог тренутка мајка-попадија унесе у собу самовар и стане кухати чај. За њом су ушла дјеца, која су се још сва снбивала и придошлицу љубопитно посматрала.

— Троје је оставила без комадића хљеба, проговори старац, показујући очима на дјецу. — Отписивао сам ти зими. Шта да радим, не могу да на улици погину, ваља ми их хранити. Кад би било само чим, да их прехраним!

Он тешко уздахне.

Мати попадија је заборавила, да је већ закухала чај, узме опет чајницу, успе још чаја на длан и метне га у чајник. Увиђевши, да је погријешила,

само махне главом и стане са свега брисати прашину, коју је убрисала баш пред што ће он доћи.

— Да, кад би било само чим исхранити, понови старац. — Али тога нема. Дохоци наши ни прије не бјеху велики, а сад су и сасма рђави. Заиста пук, народ нас храни. Тако нам је. А у нас је, Мишо, народ сада сасма читаво село. на стотину кућа нема ни педесет коња, краве нема у сваке обитељи. Па што је од блага и остало, и то ти је мршаво, испијено, кости се виде. Па и од куд га товна, кад су људи прошле године подбухнули од глади, да, и умирали без комадића хљеба. Многе је ваљало упућивати на живот вјечни. Како да их утјешити, како да поткријениш у вјери?

Он опет уздахне; мати-попадија уђе у собу с метлом и стане мести под.

— Та данас сте прали под, мамице, за што да га и опет метеш, као мимогред рече јој муж. — Боље да нам чаја налијеш.

Мамица-попадија се на једаред сјети, убрза, метне грубу метлу на столицу и брзо дође к столу, да улије чаја, ну види, да није поставила чаша. Брже-боље изађе по њих.

— Расијана је са свијем, тихо проговори отац Петар.

После минуто једну настави опет, гдје је свој говор прекинуо.

— Ну, па ту исплести се! Кад људи умиру од глади, а ти мораш живјети од њиховог давања. мораш издржавати жену и дјецу. И како бих ја то узимао новце од њих, кад их на умору од глади упућујем у живот вјечни? Твој ујак Григоријевић вели: „Сваком је своја брада најмилија, народ се може и притиснути; кад кметови стану свадбе чинити, онда их ваља глобити; случајем се користити ваља.“ Ето тако он ради, и народ није у њега таки, као у нас. Богатији су тамо кметови. Па и ту због тијех притисака у раско прелазе, иду у лутеране, и вјенчавају се просто око цбуња од раките. Не, не приличи свештенику, да разврат шири...

Већ одавно старац није имао прилике, да се искаже, одавно је носио у себи своје боле и сад је хотио, да се, по случају, искаже пред својим човјеком. Син га је слушао и мучао. У глави му се досадно врћела једна фраза: „и ја сам још дошао, да им за врат сједнем!“ Та га је мисао сада кињила и мучила. Гледао је пујно, невесело пред-а се. То је мати припазила. Сићела је, као на иглама. Још једном устане, да прашину утаре, помете под, и никако није могла доћи к саби. Мучили су је све сами различити осјећаји. Већ није мислила

о том, да их је син без ножа поклао. У њезиној глави сијевале су друге мисли. „Није се ни поздрвила са сином, баш као да је какав непријатељ у кућу њихову дошао. А зар је то и њему лако? Не сједи он бадава, као поливен. Та то је већ много, и сувише, што је у туђем дому поднио. Матија Григоријевић не даје бадава ни комадића круха. Једном руком даје, другом бије. Сви знају, какав је он човјек. И за што то све отац говори о сиротињи своје сину, за иста мисли га истиснути из куће.“ Она је хтјела, ма како старац да окрене разговор на што друго. Само никако се није могла с мислима прибрати, да поведе ријеч не о сиротињи, него ма о чем другом. Па о чем би? Немаш о чем.

— А што ради ћедо? запита међу тијем син оца.

— Што ради — па тако што и прије, одговори старац. — Заиста блажен, — гори је постао од дјетета.

— Не пије сада?

— Не, гдје да пије! Сад је са свијем помјерио намећу. Несрећа га је и довела до ракијске чашице, чашица до помјерења намећу, с уздахом рече старац. — Сад иде и пјева пјесме зачинке, у чаму баца, да би човјек у ђавола побјегао. Слава још богу, те се сада с прољећа опет латио рибарења; никад га није код куће, већ све сједи на бајиру и пеца. Оно, не упеца много рибе; али тамо је бар вани, а није код куће.

Мамица-попадија није могла даље издржати.

— М, што си то, оче, једно те једно заустучио! љутито проговори. — Па и ваља га хранити и слава богу, те хранимо, и не морају нам сродници да се потуцају од немила до недрага. Или ти је жао комадића круха за своје? Слава богу, још ће он свијем послати...

Отац Петар је погледа изнад наочара, хотјевши је баш питати, што се срди.

— Да, по свијету још не ходамо, Христа ради не просимо, одговори он мирнијем тоном. — И сад, ако говорим о нашим биједама, дошло се до ријечи, и не говорим туђем човјеку, већ својем рођеном сину.

За тијем се љупко окрене к сину.

— Хоћеш-ли да прилегнеш мало последије пута? Еј, уморио си се, болан!...

— Па одморићу се мало, одговори младић.

Био је рад, да за часак буде сам.

— Прилегни, прилегни, голубе, рече мати. — Тамо у нашој собици је похладно. Можеш спустити на прозору и завјесу, да ти свјетлост не смета. С богом, храно!

(Свршиће се.)

ИЗ РУСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ.

I.

ЛАВ ТОЛСТОЈ.

озната је ствар, да је руски роман од 1840-тих година па овамо, извојевао се би готово пуњу хегемонију у европској белетристици. Преставници тог романа удивљавају европејце својом оригиналношћу, вештином и дубином мисли. Руски роман је за савремену Европу читав нов, недавно нађен свет, који има сву лепоту новине и неочекивања. Ни о једном од савремених списатеља није било толико написано у последње доба, колико о Тургееву. Француски критичари још и данас пробају своје силе на том књижевнику и изучавају га као какав стари споменик. Силом те критичарске, утркмице Тургеев је постављен на недомашну висину, о њему говоре, као што је Хајне некад говорио о Шилеру. Тургеев је и у нас врло срећан, све што је писао — Срби готово имају у преводу. На овоме месту ја ћу да проговорим неколико речи о другом романисту руском, ако не већем, оно бар једнаком Тургееву, наиме о грофу Лаву Толстоју.

Некако у једно време, или скоро у једно време, на пољу руског романа, јављају се и Тургеев и Толстој, Гончарев и Писемски и мало доцније Достојевски. Правац, којим су пошли они у роману, обележава се тиме, што сумира живот, ствара не анализу животних појава, него њихову синтезу. Руски роман није бледа фотографија живота, без боје и тонова, као што ћете наћи у француских реалиста — него продукт живота. Он је у једно исто доба и Рус и космополита, роман и руски и опште човечији. Он нам ствара, саздаје типове, што носе на себи опредељени, органично-цели печат извесне народности и расе и по томе цели склоп душевног живота — с једне стране, с друге пак ствара типове с карактером, не националним но општим, с карактером целог реда животних појава. Руски роман је тако и анализа и синтеза руског живота, но у већини случајева синтеза превлађује. И ово ће бити један узрок, да у руском роману у извесном степену избија на површину филозофски печат и друштвени карактер типа. Код сваког преставника новог романа тај се карактер огледа — више или мање, зависи наравно од њихове индивидуалности и особине дара.

Под оваким условима дакле, постао је нови руски роман, и кад то знамо неће нам бити

тешко појмити ону сумњу, којом је руска критика предусрела Емила Золу, и сву школу француских натуралиста. „Француски натурализам, вели г. А. Чујко, за Французе је појава нова и симпатична појава, која доста обећава, али за нас Русе, она нити је нова ни оригинална, јер све оно, што је у тој свој школи здравог и темељног, плодовитог у будућности — руски је роман то већ давно постигао; натурализам копира те исте слике, али често бледо, не бојадисано, са много мање вештине. Без страха велим, да је натурализам само продужење (и то не вазда срећно) онога правца, који се најлепше расцветао у руском роману.*) Ја врло сумњам, да ће се наћи кога, да не поверује овим речима руског критичара, кад, познавајући се са натуралистама, позна се још и баш са Лавом Толстојем.

Лав Толстој, започео је своју литерарну каријеру год. 1852. кад му је било 26 година, служећи као артиљеријски официр на Кавказу. Њега је заинтересовао Кавказ, његова дивна природа и чудни, шарени источњачки обичаји. Продуктом тога и био је његов „Набѣгъ“ (чета), као првенчад му, ваља напоменути: „Дѣтствој“ „Отрочество“. Од романа „Рускаго помѣщика“ (спахије) изишао је одломак: „утро помѣщика“, започета: „Кавкаская повѣсть“ није угледала света, осим једног дела: „Козаки.“

Године 1853. премести се с Кавказа у дунавску армију кнеза Горчакова, те је тако год. 1854. учествовао у бојевима. Одбрана Севастопоља је знатна за Русе у сваком погледу; у руској литератури има о њој тако много написано, да се једва даде обухватити. Но ту крваву драму није преставио нико, као Толстој у својим делима: „Севастополь въ декабрѣ“, „Севастополь въ маѣ“ и „Севастополь въ августѣ.“

Ево једне сцене његове: Приближилисте се старом, мршавом матросу без ноге. Он вас гледа добродушно, чисто вас зове, да дођете ближе.

— Где си рањен? питате ви страшљиво с тога, што се бојите, да не увредите увежење муци и страдању оних, који их преносе.

— У ногу, видиш, одговара ти он.

— Јеси ли давно рањен?

— Па подавно, стајао на шанцу, таман хте-

*) „Новъ“ 1885. Томъ II. Нг. 7.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

дох, да опалим топ, док одонуд граната, обрнем се — а мени нема ноге.

— Зар те није болело?

— Па није, прича вам он, испочетка мало, као да су ме полили врућим чајем, а после ништа.

— Зар ништа?

— Ништа, прва је ствар не мислити, кад немислим, бола нема, боли само онда кад станем мислити. У то време долази женска, повезана црном марамом, умеша се у ваш разговор и прича вам, како је матрос страдао, износи вам сав његов ужасни положај, прича, како је рекао да стану с носилима одма, кад су га носили у болницу, па хтео да иде опет на шанац, да учи младе солдате, кад већ он сам не може радити.

Док вам то женска прича, матрос се окрепуо на другу страну, његове очи гору чудном неком ватром.

— То ми је, видиш ли, домаћица, вели вам он јаким гласом, као да ће рећи: „већ опрости, сам знаш, глупаве су жене, не могу оне никад паметно говорити.“

Ви почињете разумевати заштитнике Севастопоља: вама се готово чини, да сте криви пред њим, хтели би сте, да му кажете много, да му изразите своје учешће и дивљење, но ви не налазите доста речи, незадовољавате се онима, које вам долазе у главу, и ви се уклањате пред том немом, несазнатељном величином и тврдоћом духа, том стидљивошћу пред сопственим достојанством.

Даље су дела грофа Толстоја: „Рубка лђса“ (сечење шуме) „Албертђ“, „Люцернђ“, „Семейное счастье“*), „Поликушка“, за овима његов знаменити роман: „Анна Коренинна“ и „Война и мир“, та несравњена књига над књигама, то што ће вам сваки Рус с поносом рећи: „Величайшее изъ произведеніи челођвческаго ума и фантазиђ.“

Ето, то су главнија дела Лава Толстоја, дела која показују, како је растао тај гигантски ум почињући с „Набђгом“ и кулминирајући у „Война и мирђ.“

Дати општу карактеристику Толстоја, ствар је врло мучна већ по томе, што се с песником ваља познати у оригиналу, сваки превод ма колико да је добро савесно рађен, одузеће боју песничке мисли, изнаказити или са свим утући форму, и порушити музикалност речи, а ми пак Срби немамо његово ништа ни у преводу, осим

*) У врло рђавом српском преводу под називом: „Срећа у браку“.

јединог „семејнаго счастья“, на коме је горња истина показала сву своју суровост. За то ћу изнети само најкрупније црте његова талента, које упадају у очи.

Толстој је не толико истраживалац типова, цртач карактера, колико строги анализатор различних психичних момената у људском развијћу. Он дубоко загледа у тајну душу и то са таквом оригиналношћу, да нам се чини ексцентричним, парадоксалним; он не иде обичним путем, утапканом стазом у вештини, него открива самосвојну, нову област вештачког анализа.

Осим дара, он влада огромним, систематски добивеним теоријским знањем, и по томе је мало налик белетристичарима, који се не могу растати са старим рутинама и старим начелима. Као вештак он најпре створи слику истине, истина коју он посматра, рефлектира се у фантазији и тај рефлекс пренаша он у своје дело, у продукт свога ума. Вештачку истину он потпуно погоди, јер вештак не слика право с природе, или из живота него посредно, створи најпре слику њихову, а у томе се и састоји процес вештачког творива, и разлика међу истином у вештини и истином у стварности. Његов створ је вазда у границама, у оквиру строге мисли, која се не распростире на нејасне фигуре или се одаје болешљивом заносу. Њему је главно живот и људи, он љуби тај живот и те људе са свом страхћу правог вештака; његов створ је не теоретичан процес, него живот онакав, какав се рефлектира у његовој мисли.

Он је психолог у правом, у најстрожијем смислу те речи. То је његова особита својина и карактеристика; овом особином оставља он далеко за собом све своје савремене од Гогоља до Тургењева и Достојевског. Као психолог заинтересован је развитком страсти или чувства; следећи за борбом два или неколико психичних процеса, често ће заборавити, да је вештак, да је његова задаћа, да саздаје живе фигуре, док међутим, као вештак никад не заборавља, да је психолог. С тога се не може рећи, да његова лица освајају својом рељефношћу, као што су н. пр. неке фигуре Достојевскога. Толстојеђве фигуре, да се тако изјасним, окружене су лако маглом, цртежи нису довољно осветљени. Но зато, како је јасно, како подробно изражен сав психични свет! Читалац ће, слободно могу рећи из сопственог искуства, заједно с тим фигурама да преживи сву драму или комедију њихове душе у свима подробностима и ситницама, у свима изгибима чувства, у свој сложености процеса.

Особито се ђутке не могу прећи две његове фигуре, две капиталне фигуре, које сасредоточавају у себи сву тваралачку моћ великог вештака — психолога. Та два лица су: Петар Бесухов (у роману Война и мирѣ), и Левин (у роману Анна Каренина). У та два лица је гроф Толстој изразио сав карактер руске душе. Оба су лица нацртана тако пуно, с таким очевидном пажњом, с таким љубављу и проницатељношћу, да стоје пред нама као живи људи, с опредељеним индивидуалним карактером, не губећи своје типичности, свога начела у смислу психологије руског народа. Левин и Бесухов су необично добро погођени Руси, на којима се тако јасно види сав сложени процес улива климата и социјалне организације. Клима, који прибављује нервне страсти јужног човека испод ведрога неба и жарког сунца. Врући Талијанац сигурно никад неби могао помирити се с онаким резултатом страсти, с каквим мири Левин, он би сигурно пре пустио куглу у чело, као н. пр. Јакобо-Ортис, или би се светио као Јаго; Француз би заборадио предмет своје страсти, но сигурно би најпре учинио стотину глупости разне сорте. За климатом долази друштвена организација, која не допушта, да се развијају социјални инстинкти и која, при недостатку сваке живље радње, већ у ембриону убија читаву масу способности, остављајући, да се развије само једна црта — бесплодно, теоретично резонерство, која као камен терети руску душу, па и душу Лава Толстоја. С прве појаве на страницама романа, па све до краја, Левин нам се црта човеком, који страшно тражи одговора на питања, што ничу у њему под уливом свега, што га окружава. Незадовољавајући се решењем питања, које му даје друштво, он иде, јури ни сам не зна, камо мучен једним тешким питањем: где је истина? Најпосле налази кључ одгонетци тамо, где се најмање надао, код људи простих, забачених и остављених од свију.

Не треба рећи, да је Левина саздао човек, који је био мучен таким истим питањима, и коме блиско срцу лежи онај прости, од сваког остављени свет. Тај исти процес, изражен необично рељефно, налазимо код друге фигуре, Петра Бесухова. Платон Каратаев, за најпростијег солдата будала, којој је тешко пара наћи — за Петра непостижним олицетворењем руског духа, простоте и округле истине. Платон није могао разумети значење речи узетих одељно. Свака реч и сваки његов поступак био је резултат радње, која је за њега била живот. Но живот,

како је он нањ гледао, није имао смисла као одељни живот, него само као частица у целини. Његове речи и поступци ишли су од њега тако равномерно, тако непосредно, као што иде мирис од цвета. Он није знао ни цене, ни значаја одељно узете речи или поступка. Лав Толстој даје нам тако, да видимо целу, којој је он посветио своју плодотворну радњу, даје нам пуну етнографску и душевну историју руску, не у својству индивидуалног карактера, не у својству више или мање вештачког типа, те је потекао из једног или другог друштвеног услова, него у својству извесног преставника народности и расе. О'Конел и сва школа савремене критике, доказала је, да је Шекспир у самој ствари учинио то исто и да је томе његова несумњива, заслуга и доказ великог генија. Да би решио ту исту задаћу, грофу Толстоју није требало толико генија — резултати науке су му олакшали; но у времену Шекспировом она је, може бити била случајним проблеском генија; међутим како је у наше дане сва снага науке и вештине управљена, таман на решење те задаће. И ето, по чему је Толстој више савремени белетристичар, но многи од оних, који цртају савремене јунаке трудећи се, да даду историју општих идеја, заносе се проповећу необичне хуманости и необичног правца у прогресу, губећи из вида, што пред идејама и пред прогресом иде сам живот, у овоме случају руски живот, са његовим магловитим, натуштеним небом, натуштеним идејама и душевним процесима.

Лав Толстој је без сумње један од највећих корифеја руске вештине, како по снази дара тако и по снази енергије. Целог свог живота тражио је, чим би да засити ту енергију. Од тобџијског лафета преселио се литератури, од литературе к педагогији, од ове је пошао религији, од религије — чизмарском пању!

Та многостручност заната и учињела је, валада, да се у последње доба износило свакојаки гласова о њему. Ових дана сам шта више читао у једном српском листу, да је — полудио. Ја могу уверити читаоце „Стражилова“ да је свако постављање патолошког дијагноза грофу Толстоју само истрчавање пред руду. Гроф живи на свом имању око Москве, где се са највећом усрдношћу занима, проучавањем религије, исто онако усрдно, као што је некад усрдно проучавао политичну економију и социјалне науке. Проучавајући религију, говори се, да је написао огромно дело: „Въ чемъ моя вѣра?“ Гово-

ре и то, да црквена цензура у Русији није допустила, да се штампа, је ли пак штампана за границом или не, писац ових редова до сада не зна. Кад не ради у кабинету Толстој, шије и кроји чизме. Ту недавно беше у листу „Робина“ једна белешка, како су га затекли неколико познаника за пањем: седи, пише се тамо, у руци му шило и половина чизме, шилом влада доста брзо и окретно, и ако се види, да још није „печен“ у занату. Кад су га познаници
Петроград, септембра 1885.

замолили, да им објасни, зашто то ради, он је одговорио: сваки човек ваљало би да зна по какав занат, или у опште да се труди не само главом но и у рукама. Само физичан рад може да обнови и оснажи живот. Ко се физички труди, тај и мисли и живи разумно.

Ја ћу завршити ову слику са најискренијом жељом, да српски читаоци што скорије добију прилике, и на свом се језику познају са генијалним творцем „Војне и мира.“

Н. Ковачевић.

ВАСПИТАВАЊЕ И ИЗОБРАЖАВАЊЕ НАШЕ ОМЛАДИНЕ.

(Свршетак.)

а видимо сад, како стојимо с дружењем мушкараца са женским.

Данас је општа тужба, да се млади људи слабо виђају у женском друштву по честитим српским кућама. Навешћу ево опет речи прве поштоване Српкиње; где потврђује то и наглашава зле последице: „Сад долазим на најглавнији узрок (лошем васпитању) а то је: слаб дружевни живот код нашег женског и мушког света. Наше женскиње су обично саме себи остављене; јер српски млади људи ни у себи за задатак узели, да, дружећи се са женским светом, даду им појма о стварима, које би се односило на њино образовање; па тако одвојено живећи цео друштвени живот проводе бавећи се *обичним свакидашњим разговорима*.“ То је јасно о нашим приликама или још боље: о тој нашој неудаћи. Јер тиме што се мушка омладина не дружи са женском, не измењују мисли ни кривих назора; женскиње не може сазнати, да ли вреде назори, којих се придржава или не. Иначе би женске у противном случају ухватиле користи за своје социјално изобраење; не би биле једностране и не би се бавиле „*обичним свакидашњим разговорима*“, а ни мушкарацима не би шкодило, као што ће одмах чути.

Сад се подиже ово питање: Је ли истина, што мушкараци тврде, да женске не ће, или се врло тешко може с њима говорити о чему занимљивом и корисном из науке; да се не даду поучити! да је вредније *Die Lichter putzen als Weiber durch Gründe belehren*, што је рекао Börae?

Где се мушкараци чешће виђају у женском друштву, ту ће бити мало друкчији одговор, него што горе мушкараци тврде. Не ћу ја да одговорим неповољно по присталице Börae-ове, него ево одговара друга поштована Српкиња о дружењу мушкараца са женским и какав ма имају на женске: „А сад да пређемо на уплив мушкараца на швигарице.

Имате право што и њима приписујете кривицу, што су девојке тако мало образоване, јер *њихов је училиш одиста велик*. Допустите да рекнем себе као пример — наставља даље. — Била сам тако сретна, да сам око себе имала озбиљних и интеллигентних људи, не само таквих, као што је већина и опет само наших српских младих људи. Њима — т. ј. оним првима — имам да захвалим, што ми се отворила воља на читање озбиљних и научних ваљаних књига. Није то ништа ново — завршује најзад — да се девојке у мушком — да богме у отресном и озбиљном — друштву само изобразити могу, а и обратно.“ Ово „обратно“ би требало добро да запамте многи из мушке омладине, који су свикли, да с подсмехом гледају и говоре о лепшим навикама, о уљуднијем понашању — а лепо им — наопако — звони протаклук, неотесаност и тому слично већ. Чини ми се, е би се мало и обазрели с ким су у друштву, те би их полагаано прошла воља на зле навике њихове.

То је био одговор на оно пошироко питање. Ако ко год и поред ових потврда са женске стране не верује у могућност лепог успеха, нек се сам подигне и потражи прилику, да се осведочи о истини. То се тиче обе стране али у првом реду мушкараца. Они су главне особе у радњи. Али да би колико толико имали право, који пребацују женским са Börae-ом, могу им баш одговорити, да имају право само толико, што се каже по латинском: *nulla regula sine exceptione* т. ј. није све баш по правилу, већ има и где који изузетак, а та тврдња њихова постоји на тим изузетцима.

Каже се, да женски свет не мари за политиком. Већма пријањају уз људе, што не терају политике у њину друштву. Такво је мњење; ма да се може наћи доста женских глава, што не спадају амо. Али у пркос том мњењу наша омладина мушка се изгуби у политизирању, као што сам већ рекао на-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

пред. *Стручних* листова или не читају или једва једвице. Ни правници, ни медицинари, ни филозофи ни богослови. *Забавне* листове тек прелете без јачег разматрања, као дневне новости. Последница је, да се глава пуни свакидашњом обичном „радњом“; ум се навикне на те лаке површне ствари, а тешко се памти и разумева што теже. Или је зар вештина разабрати се у дневним новостима? Треба ли ту дубљег мишљења? То читање треба да је споредни део — али је у нас споредни део стручан и забаван лист, а политика нас поплавила. Ако постоји тврдња, да женске не воле политичких разговора, онда већ неправо радимо према тој већини, што их не забавимо чиме паметнијим. Друго је сама наша добит: научивши мислити и расветљавати потеже ствари, даље ћемо дотерати, него ако увек и увек сварујемо политично зеље. Треба се на послетку наћи и у дневним питањима, али је главни задатак омладини темељан базис у проsvети: а све има своје време. —

Мушкарци треба да су утврђени добро у питањима, што су од интереса за друштво при допуњавању изражавања обе омладине. Догоди се, да женска тражећи да научи што боље од мушкараца нађе, како ни он сам није на чисто са том ствари; често ни као она.¹⁾ Догађа се, да ишколован мушкарац не уме ни мало да разјасни какво год питање из наше књижевности, историје наше, из живота. Чуо сам од женске стране, како јој свршени гимназиста није знао рећи чисто ни разговетно, за што пишемо данас оваквим правописом, а не као оно Лукијан Мушицки или Светић? Други није знао да рекне, како смо дошли амо; шта су хајдуци. Трећи није знао растумачити за што смо ми православни заостали иза католика и приврженика гргурева календара за толико дана у години. Ето пример, два. Женскињу се не може замерити толико, ако не зна те ствари; али школовану човеку се с правом треба пребацити кад не зна. Ово се односи на ону мисао, што сам у почетку навео, да прво треба почети с мушкарци; али стоји у свези и с оним, како је за женску нужно, да се

¹⁾ Пребацује једном приликом мушкарац Српкињи, да не зна српске књижевности; не чита књига каквих би требало (а не вели јој које). Зна, да је учила француски, па је запитала, шта чита из француског. Она одговори: „Талемака“. „А, Талемака од Виргилија!“ одговори Српчић гласом, као да све има у малом прсту. Српкиња му рече, да је то написао Фенелон, и да има и превод српски: „Прикљученије и т. д.“ Да је сад хтела да распита, на каквој основи је написао Фенелон; из чега је увео; за што? Какав би био одговор! Да је Српчић одговорио, да је од Омира, па би бар био ближи ствари, изгледало би да се смео у Одисеји и т. д. и т. д., ал овако. Но нађе се и горега.

уме наћи у различним питањима из многих грана данашње науке.

Могло би се овде рећи још која, како би се требало много што шта поправити у начину живота породичног и друштвеног; у начину мишљења о одношajима породичним и друштвеним према народу самом, као према целини, а све то с погледом на омладину оба пола; али би нас далеко одвело. А то „поправити“ је тешко овако појединце; него треба радити слешке па опрезно, с разумевањем, да се постигне оно Кантово *Umwandlung von Denkungsart*.

Мислећи на ово последње рећи ћу неколико речи пре завршетка.

Треба за тим стати, да се женскињу, а још више мушкарцу покрене, ојача, управо разнежи осећај, што ће их гонити, да сами теже за темељним радом; да сами по осећају траже *истину, правду*; од малена да се упућују на *скромност, умереност*. Нагласио сам овде: *сами*, од *своје воље*; јер ће само онда бити сигуран добар успех; само ће тако испасти за руком, да нам се омладина (да богме поред силних закачаљака, неудаћа у свету ће много и да отпадне, али ће ипак да се) одржи здрава, разборита, карактерна. Морамо јој усађивати такво мишљење, да што почне, треба и да испече; да истраје од своје воље, са свог нагона, из жеље своје: тада ће се лепше развијати умне снаге, постаће одрешита, постојана, са укусом и поуздањем, да може и хоће савладати све препреке добру. Али ће мушкарци онда увидити, да то није образованост такве руке, да истрају у свађању, бадавдисању, картању, банчењу; женске у оговарању, празном говору сваке руке. А с том образованости — држим — да ће Српкиње наше... али у то (за сад) не смем дирнути! Мислим моду. Али као што рекох, нек остане за друге прилике.²⁾

А сад нек чују мушкарци још и ово: „За то кад дође то време — говори друга поштована Српкиња — да мушкарци од женских *више захтевали буду, не само лепо лице и неколико научених фраза, будите уверени, да ће и наћи; јер мање више је стало свакој девојци до тог, да се допадне*.“ Дакле осим јасног смисла ових речи, јасно је још и то, да сам имао право кад сам рекао оно о сујети женској у почетку. Али ће оваква сујета бити бар од вајде свима нама! И кад тако узбуде, не ће ни толико издржати пробае тврдња *Rochefoucold-a*, где се вели: „*L'esprit de la plupart des femmes sert plus à fortifier leur folie que leur raison*.“ (Већини

²⁾ Ко би рад био читати о том укратко, наћиће у календару „Орлу“ за 1885. где уредник написа о ивложби Српкиња Новосаткиња. Ево српске моде.

женских служи дух за то, да појачају лудост своју а не разум.)

Дошавши до краја рад сам напоменути, е је морала пасти и по која оштрија. Да ми није стало

У Будимешти.

до ствари, ћутао бих; али овако сам гледао, да што боље изнесем то питање у нас. Питање је замашно, а мени се чини, да сам га слабо расветлио; али баш за то нек се појави какав јачи луч,

Да српској свести буде потпала!

Лаза Секулић

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

HIGIJENA I FIZIČNO ODGAJIVANJE DJECE U DRUGO DOBA ŽIVOTA (od 2 do 6 godine). Uregjeno od društvenog odbora gg. R. Blache-A. Houlès-Le Coin. U Dubrovniku tipografija Flori 1886. 8-на, 48 страна. Izdanje francuskog higijenskog društva. Цена 20 новч.

Француско друштво за хигијену расписало је награду у години 1881. на расправу под горњим именом. Одбор тог друштва наградио је пет расправа и онда дао одбору од три лица, да из награђених списа састави једну расправу. Тако је постала горња књижица на француском језику. На српско-хрватски превео ју је Нико Селак а француско хигијенско друштво штампало ју је о свом трошку.

Малена је доста ова књижица и опет је у њој поуке за родитеље, који су ради, да им деца буду здрава, чила, весела; пуно је ту свега, на што родитељи имају да пазе, па да дечијем здрављу ударе добар, тврд, здрав темељ за будући им живот.

У књижици је после кратког приступа једанаест одељака. У првом је реч о стану, и „паметан отац ваља да изабере стан простран, колико је више могуће, да има доста зрака, да је добро расвијетљен а нада све да није влажан“. Особито по варошима треба пазити на ово, јер никад не треба заборавити, да здравље дечије зависи много од стана, у коме живе.

У истом одељку говори се и о прању и рибању пода.

Други одељак говори о зраку и светлости. „Ако треба изабрати за дијете једно од двоје: или добру храну или чисти зрак да га дише, није од потребе у дуго размисљати: боље је друго.“ Овоме не треба ништа да додамо. Нека су деца што више на отворену месту; кадгод је можно. Лети већи део дана, у пролеће и јесеп најмање четир до пет сати, зими пак, кад год сунце сија.

Да велика топлота није добра за децу, доказује нам трећи одељак. Најбоље је од 10 до 14 или 15 степени целзијевих.

У одељку „спавање“ има говора о одру и сну. Постеља је онајбоља од гвожђа, душек и јастук нек је од струње или од каквог биља као сена, сламе итд. а никако од вуне или перја. Креветне аљине ваља често мењати. Сан миран даје деци снаге. „Све до четврте године дјеца ваља да спавају дванаест ура сваку ноћ; од четврте до шесте могу само десет.“ И дању могу по нешто спавати.

Одељак пети говори о оделу а шести о храни. Овде је главно начело: „не хранимо се оним, што једемо, већ оним, што пробавимо“ и — у том смислу лепо се разлаже у књижици овој о храни и хранењу деце.

У одељку седмом је реч о чистоти тела. Ту се препоручује прање детета млаком водом, „која нек буде то хладнија до пете године“. Кад и како се то ради, не заборавља се навести у овој књижици. И о тоалети дечијој расправља се овде. „Проти обичају, кога се држе већи дио мајака, које се охولة, држећи дјеци пуну главу дугих коса, ми ћемо што више можемо препоручити да им чине носити кратке косе све до шесте или седме године, била деца мушкога или женскога спола. Тим ће се држати лакше кожа од главе чиста а за будуће ће им унапријед справити лијепу косу.“

За овим у новом одељку расправља се о хигијени и одгајању сјетила — чула. Узима се свако чуло посебице и о сваком се навађа, што је најнужније и најглавније.

Девети одељак говори о „вјежбању, излажењу, шетњи“. Потанко се наводи, како да се у том погледу влада мати с дететом до шесте године; напомињемо, како треба пазити, да се деца не заморе јако. Што се пак гимнастике тиче у овом добу, вели се ту, да у „потпуном смислу ријечи није потребна.“

Одељак десети посвећен је „учењу и штети, коју наноси то у другој доби живота“. Родитељи су често сретни, кад им дете у трећој или четвртој години зна већ читати ил приповедати и т. д. но треба да знају, да кад дорасте до доба од оз-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

биљног учења, да онда неће моћи; отупило је већ.
„За дијете од друге до шесте године што је мање могуће труда и напора а што више гигања — кретања — на отворену.“

У последњем одељку се доказује, како је хигијена први почетак морала.

Из овог кратког прегледа види се, да је садржина ове књиге добра. Нешто смо и навели из књижице, бирали смо по гдешто, но додајемо, да је све у њој тако важно за мајке, да би се све могло навађати. С тога је препоручујемо свакој

мајци, која латиницу чита а препоручујући је на помињемо, да је слог у књижици разговетан и јасан.

Н. Селак превео је и „Higijenu i odgajanje djece u prvo doba života“ и књига се раширила, с тога се латио он превађања и ове друге књижице. Дај боже, да и ова нађе истог и још бољег одзива. Нека ју држе мајке „као своје младо чедо, које тражи да се у њиховим рукама одгоји и рашири и које оне могу подићи својим настојањем и трудом до најбољег успеха.“

М.

Л И С Т А К.

НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ,

КОЈЕ СЕ У ЈАСЕНОВЦУ У КОЛУ ПЕВАЈУ.

(ИЗ ЗБИРКЕ Ђ. СВИТЛИЋА.)

I.

Заспала ђевојка,
Дренку на коренку.
Сив је соко буди,
Међу очи љуби:
„Утани дјевојко,
„Бр'јег ће с' орушити,
„Бр'јег ће с' орушити
„Ти ћеш утонути!“
„Нек се бр'јег оруши
„Нека ја утонем,
„Кад ме не да мајка
„За Ивана дјака,
„За Ивана дјака
„За попова сина.
„Који пером пише
„По орлову крилу,
„По орлову и по соколову!“

II.

Драг' се драгој на водици фали:
„Моја драга, мене жени мајка!“
„Нек те жени, жељела те мајка,
„Тебе мајка, а ти девојака!“

III.

Ој, Петрињо, варош племенита,
Да ми се је у теби трефити,
У соботу око девет сати;
Кад регрути измењују стражу.
Ја би свога познала драгога.
Висок јунак, танан у појасу,
Кано јаблан од године дана.
Б'јела врата, црна пештемаља,
Црна ока, рудастије кдса.
Цокулице високије пѣта,
Што-но стоје, кано у кадета!

IV.

Смиљ Смиљана росно цв'јеће брала.
Набрала је скуте и рукаве.
Пак је сјела, три венца оплела.
Једнога је себи одабрала,
Другога је другарици дала,
Трећег је низ воду пушћала:
„Плови, плови, мој зелени вјенче,
„Па доплови до мог Јове двора!
„Па упитај ти Јовине мајке,
„Оће л' Јову к јесени женити?
„Ја л' к јесени, ја ли до године
„Баш ако ће и ове године?!“

ПИСМА ЈЕДНОЈ ГОСПОЋИ.

I.

Госпођо!

Кад је оно бог створио свет, — има их, који то не верују — прегледао је своје дело још једаред, насмешио се и рекао: Задовољан сам! По ваздуху лете свакојаке тице, по води пливају свакојаке рибе

а по суву корачају свакојаке животиње. Задовољан сам! Све живи у слози, нико не смета ником, места има за сваког. Нико не тражи од другог што год — земљу сам поделио на једнаке делове, сваком сам дао што год према својствима и способностима: заиста сва су створења једнака.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

— Те је речи слушао ђаво, привуче се богу, поклони му се и рече: Господе! И баш држиш да си задовољан?

— Јесам, одговори бог.

— Ти држиш, господе, да си на земљи створио свет у малом, према великом свету, у ком си ти стожер? рече ђаво.

— Тако је, одговори бог.

— Допусти ми, господе, да будем другог мњења! настави ђаво.

Бог благо мане главом, у знак, да му допушта.

— Кад ми допушташ то, настави ђаво, допусти ми, да те штогод и запитам!

— Питај слободно, рече бог.

— Ко је господар у великом свету овом? Запита ђаво и понизно погледа у бога.

— Па ја, одговори бог чисто зачуђено.

— А ко је господар у малом свету оном?

— Ко? Нико. Њему не треба господара, кад сам ево ја ту.

— Али онда опет није онај свет у малом оно, што овај у великом, рече ђаво и чисто слегне раменима.

— Шта хоћеш тим речима? запита бог и насмеши се, знајући у себи, куд ђаво смера.

— Та ја мислим, да му створиш какво богче, које ће то све држати у реду.

— А нашто то, кад ето видиш, да нико не сме та ником, да су сви једнаки.

— То до душе јесте; али онда онај свет није потпун, рече ђаво и зашмури малко.

Бог се мало замисли.

— Ти мислиш дакле, да свет није потпун? запита мирно и благо.

— То ми је скромни назор, рече ђаво и поклони се богу.

— Видиш, рече бог, ја знам, шта ралим; али кад већ поричеш, да ми је и мали свет потпун, учинићу, као што мислиш, и то само зато, да те уверим да имам право ја. Даћу ти времена хиљада година, да се увериш о том. Жао ми је света малог, али хоћу тебе да убедим.

Бог мане лагано руком и на земљи се створи — човек.

— Јел' ти сад земља потпуна? запита бог.

— Јесте, одговори ђаво.

— Е, видиш, није, рече бог.

— А шта јој недостаје? запита ђаво зачуђено.

— Недостајеш јој ти.

Ђаво обори главу а бог опет мане лагано руком, и на земљи се створи — жена.

Ђаво се насмеши; као да му се допао заступник његов на земљи... а то, ах! то исто је учинио и нови земни бог.

— Но да ти мало зауздам ђеф, рече бог ђаволу, де, погледај мало онамо.

Ђаво погледа камо му је бог показао и згрози се.

— А шта је то? запита и узверено погледа неку утвару, која им се лагано приближавала.

— То је — смрт, одговори бог.

— Смрт? рече ђаво, а шта је то?

— То је измира, одговори бог и повуче се у вечност.

— Измира, рече ђаво замишљено. Па шта сам онда и наваљивао, да се створи човек?!

После тих речи нестале и њега у вечности.

... Е, тако сам читао у некој књизи староставној а никако немојте мислити, госпођо, да сам уверен о истини сваке речи. А уверен сам, да не верујете ни ви. Има и то свог разлога, што сам уверен, да не верујете баш ви — већ да сте зацело уверени о противном: да је баш жена бог или бар божанствена појава, а човек да је — ђаво. Да је смрт измира, то знам, да верујете и ви, госпођо.

Морам признати, да сам се дуго преомишљао, док сам исписао ону причу из књиге староставне; јер ја прво и прво не верујем да је бог створио свет, и само онај свршетак, да су се обојица, и бог и ђаво, повукли у вечност, т. ј. да их је нестало, наведе ме ипак да је испишем и да вам је пошљем...

Ах, да знате, госпођо, како бих радо гледао у ваше мило лице, док ту стару причу читате; како бих с бескрајном пажњом мотрио сваки покрет ваших умиљатих црта; како бих хтео да се удубим у тренутно живовање лепе душе ваше — е да ли сте разумели причу онако, како ју је замислио онај калуђер, који је њу уписао у ту књигу, сада староставну! Али, познавајући, госпођо, вас, не сумњам ни најмање да сте је разумели баш онако, како је замислио калуђер. А зар се и даје друкче разумети?

Но шта је само навело тог калуђера, да библијску причу о створењу света тако баш протумачи! Није ли у њему остала жаока из световњачког живота његовог? Она би било самовољно тумачење старе библијске приче. Она би то било мудровање на основу личног и зацело горког искуства. Ах! ја видим преда мном читав низ лепих а и гадних слика: ружичасти почетак, ведри и сјајни наставак и, можда, ужасни, крвави свршетак... а средина је томе сам калуђер!

Не, не! Поглед на свет треба да је стваран а не личан. Само, само, да л' се дају наши осећаји тако зауздати, да им је израз свагда стваран?

Покушаћу, госпођо, да на то у другом писму одговорим.

За сад примите уверење мог особитог поштовања.

М. С—Љ.

ЛИСТИЊИ.

Г Л А С Н И Њ.

(Књижевни одбор „Матице Српске“) имао је 5. (17.) октобра свој састанак, на коме је секретар друштвени известио одбор, да је заступао „Матицу“ 8. (20.) и 9. (21.) септембра о. г. на светковини, коју је „српско учено друштво“ у Београду приредило ради прославе педесетгодишњице књижевнога рада Ђорђа Малетића и Матије Бани, и да је поздравно јубиларе у име „Матице српске“ — Прочитано је писмо владике ђаковачког Јосипа Ј. Штросмајера, којим одговара на честитку, коју му је „Матица српска“ послала 27. августа (8. септ.) о. г. приликом 70-огодишњице његова живота и 35-огодишњице владиковања. Писмо то гласи: „Славно друштво и велецењена моја господо! Хвала вам срдјачно на честитки. Бог и вас преобилно благословио скупа са славним велеаслужним друштвом вашим, Матицом српском! Верујте ми, ваша ме је честитка сретним и пресретним учинила, јер ми је живим и сјајним доказом: да је славна Матица српска вашим племенитим срцем разгријана, светим огњиштем постала, с којег не само луч праве про свете, него уједно и жар свете братске љубави свуд широм у народу распростире. Тијем начином најлепше и најлавније одговара „Матица српска“ имену своме, јер наш народ „Матицом“ навива ону пчелу, која сав рој пчела око себе скупља и на племениту вишу сврху упућује. Још један пут дакле: Хвала вам из све душе и из свег срца. Остајте, молим вас, уверени, да ћу ја животом, звањем и деловањем својим до конца свога остати заточником и промицатељем оне лијепе мисли и намјере, коју ви честитком вашом проговористе, то јест: љубави и слоге братске, која на најпрече потребе нашега народа спада и у којој се једини валог боље његове будућности састоји. Са братском љубави остајем вам пријатељем и штоватељем“ — Српске народне песме, што их је скупио по Бачкој Лава Летић, — издане су на оцену Ђорђу Рајковићу. — Превод Ангелине Поповићеве из Панчева с француског под насловом: „Млади Валентин Дивал или моћ своју срећу себу заслужити,“ приповетка за младеш, — издан је на оцену Андрији М. Матићу. — Расправа за „Летопис“ с насловом: „Учитељска школа у Црној Гори“ од Мите Нешковића — предана је на оцену Аркадији Варађанину. — Милутин Ратковић игуман врднички у Крушедолу поднео је ради издања ова своја дела: „Вечити Календар“ и „Хронологија црквена“ За оцену тих рукописа умољени су прота Јован Борота и Александар Сандић. — На основу оцене Милана Андрића примљена је за „Летопис“ приповетка Ђ. Јовановића с насловом: „Рашта се тако догодило?“ а писцу је одређена награда од 25 ф. — За чланак Ј. Миодраговића: „Култура и српство у културној борби,“ који се штампа у „Летопису“ и износи близу 6½ штампаних табака, одређена је писцу награда од 120 ф. —

САДРЖАЈ: Млади мрнар. (Балада.) Од Јосипа Берсе. — Успомена. Приповетка из живота. Написала Милева Симића. (Наставак). — На прагу живота. Написао А. Михајлов. (Наставак). — Из руске књижевности. 1. Лав Толстој. Од Н. Ковачевића. — Васпитавање и изражавање наше оmlадине. Написао Лава Секулић. (Свршетак). — Књижевност: Нигијена и физионо одгајивање дјеее и друго доба живота. Оцена од М. Листак: Народне песме. (Из збирки Ђ. Свиглића.) Писма једној госпођи. Од М. С. — Ђа. — Листићи: Гласник. Књижевне новости. Смесице.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 новч. на по године, 1 ф. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

Секретару друштвеном А. Хаџићу одређена је награда од 50 ф. за његове чланке о Српкињи, штампане у 135—137. св. „Летописа“ који износи у свему два штампана табака. — На молбу М. Ј. Илића враћено му је поворишно дело: „Ново доба“ заједно са преписом оцене. Писац хоће да га поправи по примедбама оцењивачким. — Марку Николићу, учитељу у Рушчуку, враћен је по молби рукопис његов: „Житни метиљ“ (Anisoplia austriaca)

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— У Дубровнику почео је излазити нов српски лист, „Глас Дубровачки“, и штампа се кирилицом и латиницом. Лист ће заступати интересе далматинског Српства.

— Д. Јеврић, парох јаменски, позива на претплату на књигу: Српски цар Стеван Душан и балканско полуострво у 14. веку од Емила де Борхграва, члана белгијске академије. Писац је дуже времена био белгијски заступник на српском двору. Цена је књизи 30 новч

— У додатку к „Allgemeine Zeitung“ пише познати немачки публициста Карло Браун-Висбаден, путничка писма из краљевине Хрватске и Славоније.

— Књига Макса Нордау-а „Die conventionellen Lügen der Culturmenschen“ изашла је до сад у 36.000 примерака. Прво издање је штампано године 1883. Његова књига „Paradoxe“, која је ове године штампана у првом издању, изашла је до сад већ у 10.000 примерака. Неки непознати писац издао је скоро одговор на та дела а под насловом „Paradoxe der conventionellen Lügen“, и хоће да побије Нордауовљево дело.

— Славни дански писац Ђорђе Брандес написао је дело о Људевиту Холбергу, најславнијем данском писцу шалвихих игара

— Шведски краљ Оскар II написао је велико дело о политичким догађајима у Европи од год 1864—1872.

— Др. Сп. П. Ламбро у Атини издаје илустровану грчку повесницу од најстаријег доба до владавине краља Отона.

СМЕСИЦЕ.

Негалантне примедбе.

(Оскар Блументал.)

Још нисам познавао жену, која ми није искрено и без икаквог обзира признала све погрешке — својих пријатељица.

*

Кад ти жена штогод приповеда, можеш свагда по нешто одузети: ван ако ти повери своје године — онда можеш свагда по нешто додати.

*

И у животу жене има година дванаест месеца — осим ако је у жалости